

TARİH 24 NİSAN 1915: NELER OLMUŞTU?

Tutku DİLAVER

Analist

Analiz No : 2018 / 9

24.04.2018

24 Nisan 1915 tarihi Ermeniler tarafından özel bir anma günü olarak seçilmiş bir tarih. 24 Nisan pek çok ülkede Ermeni diasporasının etkisi ile sözde soykırım günü olarak anılıyor, devlet başkanları bugüne özel mesajlar yayınlıyor. Hatta Amerika ve Avrupadaki bazı ülkelerin parlamentolarında, 1915 olaylarına dair bir takım kararlar alınarak, 24 Nisan tarihi ön plana çıkartılıyor. Tarihi olayların gerçeklikle olan bağının kopmaması açısından 24 Nisan 1915te neler olduğuna daha yakından bakılması gerekiyor.

Öncelikle 24 Nisan tarihinin anlaşılabilmesi için biraz daha öncesinden bahsetmek gerekiyor. Osmanlı imparatorluğunda yaşayan Ermeniler 1800lü yılların başından itibaren başta Çarlık Rusyası olmak üzere pek çok devletin kendi lehine kullanmak istedikleri bir unsur haline gelmiştir. Osmanlı-Rus savaşları sonrası Çarlık Rusyasının Ermenilerin nispi bir yoğunluk içinde yaşadığı Doğu Anadolu'da etkin hale gelmesi ve aşırı milliyetçi fikirlere sahip Ermenileri kıskırtması sonucu, Osmanlı içinde suni bir Ermeni sorunu yaşanmaya başlanmıştır.[1] Ermenilerin yaşadığı bölgelerde ıslahat yapılması istenmiş, bu bahane ile ayrılıkçı Ermeniler silahlandırılmaya başlamıştır.[2] Ermeni kökenli örgütlenmeler (Hınçaklar ve Taşnaklar) Osmanlı içerisinde ciddi güvenlik sorunları oluşmasına neden olmaya başlamıştır. Bunlardan bir kaçı: 1894teki Sason ayaklanması, 1896daki Osmanlı Bankasına baskın, 1905 yılında I. Abdülhamite suikast girişimidir.[3]

I.Dünya Savaşı başladıktan kısa bir süre sonra Ermeni komiteleri Osmanlının Rusyaya karşı savaşa girmesi halinde alacakları tavrı tespit etmek amacı ile toplantılar yapmışlardır.[4] Taşnaksütyun, Hınçak ve Ramgavar temsilcilerinden oluşan Birleşik Milli Ermeni Kongresi, Ermenilerin Osmanlıya sadık kalmaları ve dış tesirlere kapılmamaları yönünde bir karara varmışlardır.[5] Ancak Osmanlının I. Dünya savaşına girmesini müteakiben ilan edilen 3 Ağustos 1914 tarihli seferberlik kararı karşısında bazı Ermeni örgütleri bu karara bağlı kalmayarak Osmanlı kuvvetlerine katılmamayı tercih etmişlerdir.[6] Hatta, 30 Ağustos 1914 tarihinde Zeytunlu Ermeniler Osmanlı bayrağı altında savaşmayı reddederek isyan etmişlerdir.[7]

Aslında Ermeni örgütlenmeleri arasında iki görüş vardır. Birinci görüş, olası bir Türk-Rus savaşı halinde, Rusların Osmanlıyı mağlup edeceği üzerinedir. Bu nedenle, Kafkasyada gönüllü birlikler oluşturarak, Rusların Anadoluya girmesi ile birlikte önemli noktalar kontrol altına alınmalıdır.[8]

İkinci görüş ise, Rusların Anadolu'da hızlı bir şekilde ilerleyemeyeceği üzerine inşa edilmiştir. Bu nedenle Kafkasya sınırına Ermeni kuvvetleri gizlice yerleştirilmeli, uygun şartlar ortaya çıktığında harekete geçilmelidir. Bu görüşü savunanlar Rus ordusuna gönüllü desteğin verilmesini de istemektedirler.[9] Bu iki görüşün de ortak amacı savaş sırasında Rusyaya Osmanlı karşısında ciddi manada destek sağlayarak, savaş sonrası yapılacak olan anlaşmalarda Osmanlı topraklarında Ermenilerin otonomi ya da bağımsızlık kazanmasını sağlamaktır. Savaşın ilk günlerinden itibaren bakıldığında genel olarak kabul gören görüş ikinci görüştür. Bu doğrultuda söz konusu örgütler, Osmanlı aleyhine askeri ve siyasi casusluk yapmışlar ve silahlı örgütlenmelerini hızlandırmışlardır.[10]

Osmanlı İmparatorluğu Ermenileri yatıştırma amacıyla savaşın başlarından itibaren bir takım uyarılarda bulunmuştur.[11] Dönemin Dâhiliye Nazırı Talat Paşa, Erzurum mebusu Vartkes efendiyle, Enver Paşa da Ermeni Patriği ile görüşerek, bu tip faaliyetler karşısında sert önlemler alınacağını iletmişlerdir.[12] Bu uyarılara rağmen, 3. Ordu Komutanlığı gönderilen mesajlarda silahlı Ermeni örgütlerinin Rusların Kafkaslardaki ilerleyişine yardım ettiği bildirilmiştir.[13]

27 Şubat 1915 tarihinde Osmanlı Ordusu Başkumandanlığı askeri birliklere;

Ermenilerde yakalanan silah, bomba ve bir takım şifreli mesajların ihtilal hazırlığı delili sayılması, bu nedenle Ermeni askerlerin silahlı hizmetlerde kullanılmaması ve gerekli tedbirlerin alınması

yönünde bir emir göndermiştir. Gönderilen emirde, Osmanlıya karşı sadakatle bağlı olanların bu uygulamadan muaf tutulmaları da belirtilmiştir.[14] Bu önlemlere rağmen, Osmanlı'nın Çanakkale Savaşı ile meşgul olmasını fırsat bilen silahlı Ermeni çeteleri 15 Nisan 1915 günü Vanda isyan etmişlerdir. Köylere yönelik baskınlar yapılmış ve Türklere yönelik katliamlara girişilmiştir. Diğer yandan Rusların Vana ilerleyişi de sürmektedir. 20 Nisan 1915'te Vandaki Osmanlı Bankası, Duyun-u Umumiye binası ve Postane ateşe verilmiş, Müslüman mahallelerine saldırılar düzenlenmiştir.[15] Gittikçe büyüyen İsyân ve Rusların Vana yaklaşması karşısında Van Valisi Cevdet Bey Türklerin şehri boşaltmaları emrini vermiştir.[16] Böylece Van Rusların kontrolü altındaki silahlı Ermeni çetelerinin kontrolü altına girmiştir.

Osmanlı idaresi ortaya çıkan durumu kontrol altına almak adına 24 Nisan 1915 tarihinde bir genelge yayınlamıştır. Bu genelgede, Taşnak, Hınçak ve benzeri Ermeni komitelerinin kapatılması, belgelerine el konulması, liderleri ile zararlı faaliyetleri bilinen Ermenilerin tutuklanması ve buldukları yerde kalmaları sakıncalı görülenlerin uygun bir yerde toplanması talimatı verilmiştir.[17] Söz konusu genelge üzerine İstanbul'da bu örgütlere mensup olduğu tespit edilenlerin bir kısmı tutuklanmıştır. Tutuklananların sayısı hakkında ise farklı bilgiler bulunmaktadır. Mısırda bulunan İngiliz Askeri Ofisine gelen bilgiye göre 1800 Ermeni tutuklanmıştır. Fransa Dışişleri Bakanlığına bildirilen sayı ise 2500

civarındadır. Türk kaynaklarına bakıldığında ise İstanbulda 235 kişinin tutuklanarak Ankaraya gönderildiğinden bahsedilmektedir.[18] İstanbul dışından da 321 kişi olmak üzere toplam 556 Ermeni komitecinin tutuklandığı tespit edilmektedir.[19] Ancak söz konusu kaynakların hepsinde bulunan ortak nokta, tutuklananların sıradan Ermeniler değil, komite faaliyetlerine katılan Ermeniler olduğu yönündedir. Osmanlı belgeleri göre, tutuklanan Ermenilerin önemli bir kısmının serbest bırakıldığını, bir kısmının tehcir edildiğini, suçu ağır olan bir kısmının da savaş sonuçlanana kadar gözetim altında tutulduğunu göstermektedir.[20]

24 Nisanda alınan karar, Osmanlının 27 Mayıs 1915 tarihinde aldığı Sevk ve İskân kanunundan ayrı bir karardır. Osmanlı yönetimi, Anadolu da meydana gelen olayları önlemek amacı ile 24 Nisan tarihli kararı almıştır. Bu kararın öncesinde yapılan uyarılara rağmen, Anadolu da silahlı Ermeni örgütlerinin Osmanlıya karşı istihbarat ve saldırı faaliyetlerini durdurulamamıştır. Bir dünya savaşının içerisinde olan Osmanlı İmparatorluğu hem saldırılara maruz kalan vatandaşlarını korumak hem de kendi aleyhinde faaliyet yürütülmesini engellemek amacıyla söz konusu kararı uygulamıştır. Kararın yalnızca zararlı faaliyetleri bulunan örgüt mensuplarını kapsaması ve İstanbulda ikamet eden diğer Ermenilere uygulanmamış olması da, 24 Nisan tarihini sözde bir soykırım ile ilişkilendirmeyi geçersiz hale getirmektedir.

[1] Hut D. 1877-1878 Osmanlı-Rus (Doksanüç) Harbinde Ermeniler *Marmara Üniversitesi türkler ve Ermeniler*, <http://turksandarmenians.marmara.edu.tr/tr/1877-1878-osmanli-rus-doksanuc-harbinde-ermeniler/>

[2] Sarıncay Y., 24 Nisan 1915te Ne Oldu? *Yeni Türkiye*. 2014.

[3] Özgüldür, Y., Güler, A., Akgül, S., & Köroğlu, M. *Her Yönüyle Ermeni Sorunu*. Kara Harp Okulu Basımevi. Ankara: 2011.

[4] Sarıncay Y. *24 Nisan 1915Te Ne Oldu?*, İdeal Yayıncılık. İstanbul:2012. Syf 161.

[5] Ibid.

[6] Kantarcı Ş. Van'da Ermeni İsyanı (1896-1915) <http://www.eraren.org/index.php?Lisan=tr&Page=Dergilcerik&IcerikNo=302>

[7] Ibid.

[8] Sarınoy Y. *24 Nisan 1915Te Ne Oldu?*, İdeal Yayıncılık. İstanbul:2012. Syf 162.

[9] Ibid.

[10] Ibid. syf 163.

[11] Ibid. syf 184.

[12] İbid. syf. 184.

[13] Kantarcı, <http://www.eraren.org/index.php?Lisan=tr&Page=Dergilcerik&IcerikNo=302>

[14] Sarınoy Y. *24 Nisan 1915Te Ne Oldu?*, İdeal Yayıncılık. İstanbul:2012. Syf 162.

[15] Özgüldür, Y., Güler, A., Akgül, S., & Köroğlu, M. *Her Yönüyle Ermeni Sorunu*. Kara Harp Okulu Basımevi. Ankara: 2011.

[16]Kantarcı, <http://www.eraren.org/index.php?Lisan=tr&Page=Dergilcerik&IcerikNo=302>

[17] Sarınoy Y. *24 Nisan 1915Te Ne Oldu?*, İdeal Yayıncılık. İstanbul:2012. Syf 186.

[18] Sarınoy Y., *24 Nisan 1915te Ne Oldu? Yeni Türkiye*. 2014. Syf 9.

[19] Sarınoy Y. *24 Nisan 1915Te Ne Oldu?*, İdeal Yayıncılık. İstanbul:2012. Syf 188.

[20] Ibid.

Yazar Hakkında :

Tutku Dilaver, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler bölümünden 2015 yılında mezun olmuştur. 2020 yılında Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalına bağlı Kafkasya Çalışmaları Programında tezli yüksek lisansını tamamlamıştır. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümünde doktora çalışmalarına devam etmektedir.

2017 Ağustos ayında Avrasya İncelemeleri Merkezinde (AVİM) başladığı 6 aylık uygulamalı eğitim programını tamamlamış, Misafir Araştırmacı olarak AVİM □ katılmıştır. 2019-2023 yılları arasında AVİM'de Analist olarak çalışmıştır.

Atıfta bulunmak için: DİLAVER, Tutku. 2026. "TARİH 24 NİSAN 1915: NELER OLMUŞTU?." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Analiz No.2018 / 9. Nisan 24. Erişim Nisan 02, 2026.
<https://www.avim.org.tr/public/tr/Analiz/TARİH-24-NISAN-1915-NELER-OLMUSTU>

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE

Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax:** +90 (312) 438 50 26

 @avimorgtr

 <https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi>

E-Posta: info@avim.org.tr

<http://avim.org.tr>

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır